

7 Analysetoets

7.1 Aard van de toets

De Analysetoets meet in hoeverre kinderen van groep 2 zich bewust zijn van afzonderlijke klanken in woorden. Dit bewustzijn noemt men het fonemisch bewustzijn, een aspect van het fonologisch bewustzijn. Zoals eerder vermeld (zie paragraaf 2.1.6), is het fonologisch bewustzijn een belangrijke voorloper en voorspeller van het leren lezen in groep 3. Terwijl de Rijmtoets in groep 1 meet of kinderen klankgroepen kunnen onderscheiden en herkennen, meet de Analysetoets in hoeverre ze in staat zijn om afzonderlijke klanken, in dit geval de eerste en laatste klank van een woord, te onderscheiden en herkennen. Als een kind kan zeggen welk van de twee aangeboden woorden met een bepaalde klank begint of eindigt, of welke klank het aan het begin of aan het eind van een woord hoort, dan kunnen we hieruit afleiden dat het zich bewust is van (bepaalde) begin- en eindklanken van woorden. Het onderscheiden en herkennen van afzonderlijke klanken of fonemen in woorden is de tweede fase in de ontwikkeling van het fonologisch bewustzijn. Deze fase, die bij veel kinderen in groep 1 begint en in groep 2 een sterke ontwikkeling doormaakt, is van groot belang voor het leren lezen in groep 3. Dan moeten de kinderen immers afzonderlijke klanken in klankzuivere woorden kunnen onderscheiden (analyseren), een koppeling kunnen maken tussen de letters van een woord en de daarmee corresponderende klanken, en de onderscheiden klanken samenvoegen (synthetiseren) tot een woord. Het is dus van groot belang dat de kinderen in groep 2 leren om de eerste en laatste klank van woorden te onderscheiden en herkennen. In de tweede helft van groep 2 kunnen ook de middenklanken op een speelse manier aan de orde komen. Als in oktober van groep 2 blijkt dat sommige kinderen nog veel moeite hebben met het onderscheiden en herkennen van de begin- en eindklanken in woorden, dan is gerichte instructie en oefening in betekenisvolle contexten de aangewezen weg om te voorkomen dat in de loop van groep 2 deze zwakte uitmondt in een achterstand. Uit onderzoek is bekend dat het leren onderscheiden van klanken het beste in combinatie met letters kan plaatsvinden.

De Analysetoets bestaat uit 32 opdrachten of items die opklimmen in moeilijkheidsgraad. De toets is in vier groepen van acht items onderverdeeld. Bij de items 1 tot en met 8 krijgt een kind twee plaatjes bij elk item aangeboden, terwijl de leerkracht de plaatjes benoemt. Het kind moet aangeven (aanwijzen of benoemen) welk woord met een bepaalde klank begint. Voorbeeld: "Hier zie je *kom* / *bord*. Welk woord begint met /k/?" De aangeboden woorden bestaan uit een- en tweelettergrepige woorden, beginnend met een medeklinker. Bij de items 9 tot en met 16 gaat het opnieuw om de herkenning van de eerste klank van een woord. Het kind moet nu echter de eerste klank zelfstandig benoemen, nadat de leerkracht het betreffende plaatje heeft aangewezen en benoemd. De aangeboden woorden zijn een-, twee- en drielettergrepige woorden, waarvan er zes met een medeklinker beginnen en twee met een klinker. Bij de items 17 tot en met 24 staat de herkenning van de laatste klank van een woord centraal. Het kind krijgt bij elk item twee plaatjes aangeboden die de leerkracht benoemt. Het kind moet aanwijzen of zeggen welk van de twee woorden eindigt op een bepaalde klank. Voorbeeld: "Hier zie je *bank* / *spin*. Waar hoor je aan het eind /n/?" De aangeboden woorden zijn alle eenlettergrepige en eindigen met een medeklinker. Bij de items 25 tot en met 32 krijgt het kind acht woorden alleen auditief aangeboden. Het kind moet zeggen welke klank de laatste van het betreffende woord is. Voorbeeld: De leerkracht zegt 'poes' en vraagt: "Wat hoor je aan het eind?" Deze laatste toetswoorden bestaan alle uit één lettergreep en eindigen op een medeklinker.

De Analysetoets bestaat uit deze handleiding, een boekje met plaatjes en een scoringsformulier. De toets kan in oktober en mei van groep 2 worden afgenomen. Voor de afname in mei komen vooral die kinderen in aanmerking die in oktober zwak scoorden.

7.2 Aanwijzingen voor de afname

Hieronder staan enkele algemene en een aantal specifieke aanwijzingen voor de toetsafname. De specifieke aanwijzingen hebben betrekking op de voorbereiding en afname van de toets.

7.2.1 Algemene aanwijzingen

- Bestudeer deze handleiding en aanwijzingen voor de afname van de toets. Lees de toets met de opdrachten of items van tevoren zorgvuldig door. Bekijk ook het scoringsformulier.
- Neem de toets individueel af in een ruimte die niet gehorig is en goed verlicht.
- Neem de toets bij voorkeur 's ochtends af, want dan is de concentratie van de kinderen het grootst.
- De toets wordt in vier gedeelten afgenomen. Er is een korte pauze van een minuut tussen het eerste en tweede deel en het derde en vierde deel. Tussen het tweede en derde deel is ook een pauze van een minuut.
- Aan de afname van het eerste deel gaat een instructie van enkele minuten vooraf. De instructie voor het tweede deel is korter. Hetzelfde geldt voor de afname van het derde en vierde deel. Volg de instructies bij elk deel (zie de Specifieke aanwijzingen) nauwkeurig. Let er op dat het kind u begrijpt. Herhaal uw uitleg zo nodig in iets andere woorden.
- Na elke instructie voert het kind de items zelfstandig uit. U helpt het kind dan niet meer. De afnametijd bedraagt in totaal ongeveer tien minuten. Geef een kind dat de toets niet in die tijd afkrijgt de gelegenheid om deze later die ochtend of 's middags alsnog af te maken.
- Zorg dat bij het begin van de toetsafname de volgende zaken gereed liggen:
 - deze handleiding,
 - het boekje met plaatjes,
 - het scoringsformulier,
 - een zelfgemaakt afdekblaadje,
 - een pen of potlood.
- Zorg dat het kind zich op zijn gemak voelt. Het heeft geen zin om de toets af te nemen bij kinderen die te gespannen zijn.
- Uit het onderzoek is gebleken dat enkele kinderen veel moeite met deze toets hebben. Als u merkt dat dit bij een kind het geval is, kunt u de toetsafname beter stoppen. Vermeld dat wel op het scoringsformulier.

7.2.2 Specifieke aanwijzingen

In deze paragraaf leest u hoe u een kind op de toets voorbereidt en de oefenvoorbeelden met hem of haar doorneemt. Bovendien leest u hoe u de toets het beste kunt afnemen. Paragraaf 7.2.2 hebt u tijdens de instructie en afname voor u liggen. Zoals eerder vermeld neemt u de toets in vier gedeelten af.

Instructie eerste deel

- Het kind gaat links van u zitten zodat u met uw rechterhand kunt schrijven. Als u linkshandig bent, gaat het kind rechts van u zitten.
- Stel met een kort praatje het kind op zijn gemak en noteer de voor- en achternaam op het scoringsformulier. Schrijf ook de datum op.
- Leg het boekje met de oefenplaatjes duidelijk zichtbaar voor het kind neer. Dek de andere plaatjes met het afdekblaadje af.
- Gebruik het scoringsformulier tijdens de afname. Zet een plusteken (+) als het kind een item goed beantwoordt en een minteken (-) als het kind een item niet of niet goed beantwoordt. Eventueel noteert u ook enkele observaties.
- Zeg tegen het kind: "We gaan nu een spelletje doen, een spelletje met plaatjes en woorden. Kijk maar in het boekje. We gaan luisteren hoe een woord begint. Dus: wat hoor je eerst? Welke klank hoor je eerst? We gaan dat samen proberen."
- Kijk samen met het kind naar de eerste plaatjes. Leg het afdekblaadje onder de plaatjes van de eerste rij. Spreek de woorden duidelijk en langzaam uit, met de nadruk op de eerste klank.
- Oefenvoorbeeld 1
Zeg tegen het kind: "Hier zie je brood / kaas. Welk woord begint met /k/? Wijs maar aan Dat is" Als het kind 'kaas' aanwijst, zegt u dat het woordje 'kaas' inderdaad met /k/ begint. Als het kind u niet begrijpt, doet u dit oefenvoorbeeld nog een keer voor.
- Oefenvoorbeeld 2
Zeg tegen het kind: "Hier zie je noot / worst. Welk woord begint met /n/? Wijs maar aan Dat is" Als het kind 'noot' aanwijst, zegt u dat het woordje 'noot' inderdaad met /n/ begint. Als het kind u niet begrijpt, doet u dit oefenvoorbeeld nog een keer voor.
- U kunt direct beginnen met het eerste deel van de toets (acht items).
- Wijs steeds de plaatjes aan en spreek de woorden duidelijk en langzaam uit, met nadruk op de beginklank. Herhaal de woorden zo nodig.
- Gebruik het afdekblaadje dat u steeds onder de betreffende rij plaatjes legt.

- Gebruik het scoringsformulier tijdens de afname. Zet een plusteken (+) als het kind een item goed beantwoordt en een minteken (-) als het kind een item niet of niet goed beantwoordt.
- Tijdens de toetsafname moet u niet meer helpen of corrigeren.

Afname eerste deel

1. Wijs de eerste rij plaatjes aan en zeg:
"Hier zie je kom / bord. Welk woord begint met /k/?"
2. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:
"Hier zie je beker / lepel. Welk woord begint met /l/?"
3. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:
"Hier zie je buik / tand. Welk woord begint met /b/?"
4. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:
"Hier zie je vork / zeef. Welk woord begint met /z/?"
5. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:
"Hier zie je kopje / roeren. Welk woord begint met /r/?"
6. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:
"Hier zie je mes / glas. Welk woord begint met /g/?"
7. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:
"Hier zie je wegen / koken. Welk woord begint met /w/?"
8. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:
"Hier zie je bolletjes / muts. Welk woord begint met /m/?"

Instructie tweede deel

- U houdt een korte pauze van een minuut.
- Zeg tegen het kind het volgende: "We gaan het nu een beetje anders doen. Ik zeg het woord dat bij het plaatje hoort en daarna mag jij zeggen waarmee dat woord *begint*. Dus: je mag zeggen wat je het *eerst* hoort, welke klank je het *eerst* hoort. We proberen het eerst samen."
- Oefenvoorbeeld 1
Wijs het eerste plaatje aan en zeg: "Hier zie je mond. Wat hoor je eerst?" Als het kind /m/ zegt, dan zegt u dat het woordje 'mond' inderdaad met /m/ begint. Zegt een kind /mo/ dan moet u dit corrigeren en zeggen dat het kind alleen de eerste klank moet noemen. Als het kind u niet begrijpt, doet u dit oefenvoorbeeld nog een keer voor.
- Oefenvoorbeeld 2
Wijs het volgende plaatje aan en zeg: "Hier zie je peer. Wat hoor je eerst?" Als het kind /p/ zegt, dan zegt u dat het woordje 'peer' inderdaad met /p/ begint. Zegt een kind /pe/ dan moet u dit

corrigeren en zeggen dat het kind alleen de eerste klank moet noemen. Als het kind u niet begrijpt, doet u dit oefenvoorbeeld nog een keer voor.

Oefen zo nodig nog met enkele woorden zonder plaatjes zoals 'doos' en 'step'.

- U kunt direct beginnen met het tweede deel van de toets (acht items).
- Ook tijdens deze afname moet u niet meer helpen of corrigeren.
- U moet alleen een plusteken (+) op het scoringsformulier zetten als alleen de eerste klank wordt gezegd.

Afname tweede deel

9. Wijs het volgende plaatje aan en zeg:

"Hier zie je bakker. Wat hoor je eerst?"

10. Wijs het volgende plaatje aan en zeg:

"Hier zie je fornuis. Wat hoor je eerst?"

11. Wijs het volgende plaatje aan en zeg:

"Hier zie je boterham. Wat hoor je eerst?"

12. Wijs het volgende plaatje aan en zeg:

"Hier zie je eten. Wat hoor je eerst?"

13. Wijs het volgende plaatje aan en zeg:

"Hier zie je krentenbol. Wat hoor je eerst?"

14. Wijs het volgende plaatje aan en zeg:

"Hier zie je appel. Wat hoor je eerst?"

15. Wijs het volgende plaatje aan en zeg:

"Hier zie je doek. Wat hoor je eerst?"

16. Wijs het volgende plaatje aan en zeg:

"Hier zie je zout. Wat hoor je eerst?"

Instructie derde deel

- U houdt een pauze van een minuut.
- Zeg tegen het kind het volgende: "We gaan weer naar plaatjes kijken. Ik zeg het woord dat bij het plaatje hoort en daarna mag jij zeggen wat je aan het eind van dat woord hoort. Dus: welke klank hoor je aan het *eind*? We proberen het eerst samen."
- Oefenvoorbeeld 1
Wijs de eerste rij plaatjes aan en zeg: "Hier zie je *koe* / *pen*. Waar hoor je aan het eind /n/?"

Als het kind 'pen' zegt, dan zegt u dat je op het eind van het woordje 'pen' inderdaad /n/ hoort.
Als het kind u niet begrijpt, doet u dit oefenvoorbeeld nog een keer voor.

- Oefenvoorbeeld 2

Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg: "Hier zie je *hok* / *hoed*. Waar hoor je aan het eind /k/?"
Als het kind 'hok' zegt, dan zegt u dat je op het eind van het woordje 'hok' inderdaad /k/ hoort.
Als het kind u niet begrijpt, doet u dit oefenvoorbeeld nog een keer voor.

- U kunt direct beginnen met het derde deel van de toets (acht items).
- Wijs steeds de plaatjes aan en spreek de woorden langzaam en duidelijk uit met de nadruk op de laatste klank. Herhaal zo nodig de woorden.
- Gebruik het scoringsformulier tijdens de afname. Zet een plusteken (+) als het kind een item goed beantwoordt en een minteken (-) als het kind een item niet of niet goed beantwoordt.
U moet alleen een plusteken op het scoringsformulier zetten als de laatste klank wordt gezegd.
- Tijdens de toetsafname moet u niet meer helpen of corrigeren.

Afname derde deel

17. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:

"Hier zie je bank / spin. Waar hoor je aan het eind /n/?"

18. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:

"Hier zie je wolk / kar. Waar hoor je aan het eind /r/?"

19. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:

"Hier zie je wiel / hond. Waar hoor je aan het eind /l/?"

20. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:

"Hier zie je oog / school. Waar hoor je aan het eind /g/?"

21. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:

"Hier zie je boom / boek. Waar hoor je aan het eind /k/?"

22. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:

"Hier zie je fles / fluit. Waar hoor je aan het eind /s/?"

23. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:

"Hier zie je web / weg. Waar hoor je aan het eind /g/?"

24. Wijs de volgende rij plaatjes aan en zeg:

"Hier zie je schaar / raam. Waar hoor je aan het eind /m/?"

Instructie vierde deel

- U houdt een pauze van een minuut.

- Zeg tegen het kind het volgende: "We gaan nog een keer naar woorden luisteren, maar nu zonder plaatjes. Ik zeg een woord en jij mag zeggen wat je aan het eind van dat woord hoort. Dus: welke klank hoor je aan het eind? We proberen het eerst samen."
- Oefenvoorbeeld 1
Zeg tegen het kind: "Bal", en vraag: "Wat hoor je aan het eind?" Als het kind /l/ zegt, dan zegt u dat je op het eind van het woordje 'bal' inderdaad /l/ hoort. Als het kind u niet begrijpt, doet u dit oefenvoorbeeld nog een keer voor.
- Oefenvoorbeeld 2
Zeg tegen het kind: "Beer", en vraag: "Wat hoor je aan het eind?" Als het kind /r/ zegt, dan zegt u dat je op het eind van het woordje 'beer' inderdaad /r/ hoort. Als het kind u niet begrijpt, doet u dit oefenvoorbeeld nog een keer voor.
- U kunt direct beginnen met het vierde deel van de toets (acht items).
- Ook tijdens deze afname moet u niet meer helpen of corrigeren.
- Spreek de woorden langzaam en duidelijk uit met de nadruk op de laatste klank. Herhaal zo nodig de woorden.
- Gebruik het scoringsformulier tijdens de afname. Zet een plusteken (+) als een kind een item goed beantwoordt en een minteken (-) als het kind een item niet of niet goed beantwoordt. U moet alleen een plusteken op het scoringsformulier zetten als de laatste klank wordt gezegd.

Afname vierde deel

25. Zeg: "Poes. Wat hoor je aan het eind?"
26. Zeg: "Bloem. Wat hoor je aan het eind?"
27. Zeg: "Dag. Wat hoor je aan het eind?"
28. Zeg: "Haar. Wat hoor je aan het eind?"
29. Zeg: "Trein. Wat hoor je aan het eind?"
30. Zeg: "Lief. Wat hoor je aan het eind?"
31. Zeg: "Slaap. Wat hoor je aan het eind?"
32. Zeg: "Bok. Wat hoor je aan het eind?"

7.3 Bepalen van de uitslag

De uitslag of score van een kind is het aantal items dat het goed heeft gemaakt. Het aantal lussen op het scoringsformulier vormt dus de uitslag. Overgeslagen items worden fout gerekend.

Een kind dat bijvoorbeeld 8 items fout heeft en 2 items heeft overgeslagen, krijgt een score van $32 - 8 - 2 = 22$. Op het scoringsformulier noteert u de uitslag en het bereikte niveau.

Hieronder staan de goede antwoorden op de items.

1. /k/	17. spin
2. /l/	18. kar
3. /b/	19. wiel
4. /z/	20. oog
5. /r/	21. boek
6. /g/	22. fles
7. /w/	23. weg
8. /m/	24. raam
9. /b/	25. /s/
10. /f/	26. /m/
11. /b/	27. /g/
12. /ee/	28. /r/
13. /k/	29. /n/
14. /a/	30. /f/
15. /d/	31. /p/
16. /z/	32. /k/

7.4 Vaststellen van het niveau

Zoals eerder vermeld kan de Analysetoets in oktober en mei van groep 2 worden afgenomen. Uit het normeringsonderzoek blijkt dat de Analysetoets in oktober gemakkelijk is en in mei zeer gemakkelijk. In oktober behaalden 535 kinderen een gemiddelde score van 26.17, terwijl in mei 362 al kinderen een gemiddelde score van 29.08 behaalden. In mei is de toets voor veel kinderen dus te gemakkelijk. Daarom is het verstandig om de toets in mei alleen bij die kinderen af te nemen die in oktober een lage score behaalden. Verder komt uit het onderzoek naar voren dat de toets op beide meetmomenten betrouwbaar is. Men kan er met andere woorden staat op maken. Wat betreft het vaststellen van het niveau van de kinderen kunt u uit drie verschillende schalen en tabellen kiezen. De eerste schaal is de oude Cito-schaal die de uitslagen van de kinderen in vijf niveaus verdeelt: A, B, C, D en E. Niveau A, B, en C bevatten de scores van de kinderen die respectievelijk goed (25 procent), ruim voldoende (25 procent) en matig (25 procent) presteren. Niveau D (15 procent) en E (10 procent) bevatten de scores van de kinderen die zwak tot zeer zwak scoren. De tweede schaal is de nieuwe Cito-schaal die de uitslagen van de kinderen in vijf niveaus van elk 20 procent verdeelt, namelijk I, II, III, IV en V. De betreffende niveaus kunnen worden aangeduid als respectievelijk goed, ruim voldoende, voldoende, matig en zwak. De derde schaal is een zeven puntsschaal met zeven niveaus. Niveau 1, 2 en 3 bevatten de scores van de kinderen die respectievelijk zeer zwak (11 procent), zwak (12 procent) en matig (17 procent) op de toets scoren. Niveau 4 (20 procent) bevat de scores van de kinderen die een gemiddelde prestatie leveren (voldoende). Niveau 5, 6 en 7 bevatten de scores van de kinderen die respectievelijk ruim voldoende (17 procent), goed (12 procent) en zeer goed (11 procent) presteren. Deze drie schalen hebben elk hun sterke en zwakke kanten. Het voordeel van de oude Cito-schaal is de eenvoud van de indeling en de bekendheid in het onderwijs via het leerlingvolgsysteem. Een nadeel is dat

deze schaal wel onderscheid maakt tussen de kinderen die zwak scoren (niveau D en E), maar niet tussen de leerlingen die een goede prestatie leveren (niveau A). Een ander zwak punt is dat de verdeling in 25 procent nogal grof is. De nieuwe Cito-schaal heeft opnieuw als voordeel de eenvoud van de indeling, terwijl het percentage voor elk niveau hetzelfde blijft. Een ander voordeel is dat niveau III precies het gemiddelde aanwijst. Een nadeel is dat het hoogste (I) en het laagste niveau (V) niet verder worden uitgesplitst. Zo wil een *remedial teacher* of interne begeleider graag weten welke kinderen heel zwak (of heel goed) presteren. De zeven puntsschaal komt aan die wens tegemoet door de scores van de zwakke kinderen verder uit te splitsen in niveau 1 (11 procent) en niveau 2 (12 procent). Hetzelfde gebeurt voor de kinderen die een goede prestatie leveren (niveau 6 en 7 met respectievelijk 12 procent en 11 procent van de kinderen). Een ander voordeel van de zeven puntsschaal is dat niveau 4 (20 procent) precies het gemiddelde aanwijst. We presenteren voor elke schaal een normtabel met daarin de niveaus, de scores in aantal goed en de grootte van de groep. U kunt dan in overleg met uw collega's en interne begeleider die schaal en tabel kiezen die uw voorkeur heeft.

Nadat u de uitslag van de kinderen van uw groep hebt bepaald, neemt u de normtabel van uw keuze voor oktober of mei van groep 2 voor u. We geven twee voorbeelden. Het eerste voorbeeld heeft betrekking op Tabel 7.1 met de oude Cito-schaal. U ziet drie kolommen met het niveau, de score in aantal goed en de grootte van de groep in vijf rijen verdeeld. Een van uw kinderen heeft in oktober een uitslag of score van 20 behaald. U zoekt nu in Tabel 7.1 de score 20 op. Uit deze tabel blijkt dat deze score correspondeert met niveau D op de oude Cito-schaal. U weet nu dat dit kind een prestatie heeft geleverd waar ten minste 10 procent van de kinderen uit de normgroep (de kinderen die de toets eerder hebben gemaakt) onder blijft, terwijl minstens 75 procent van de jaargroepgenoten deze prestatie overtreft. Niveau D geeft dus een zwakke prestatie aan, een prestatie die er op wijst dat het betreffende kind extra hulp in fonemische analyse nodig heeft. Het tweede voorbeeld heeft betrekking op Tabel 7.3 met de zeven puntsschaal. Een van uw kinderen heeft in oktober een score van 28 behaald. Uit deze tabel blijkt dat deze score correspondeert met niveau 4 op de zeven puntsschaal. U weet nu dat dit kind een prestatie heeft geleverd waar ten minste 40 procent van de kinderen uit de normgroep onder blijft, terwijl minstens 40 procent van de jaargroepgenoten deze prestatie overtreft. Niveau 4 geeft dus een gemiddelde prestatie, een prestatie die gemiddeld door de kinderen van de normgroep werd geleverd.

Het is verstandig om voor fonemische analyse niet alleen het niveau van de individuele kinderen vast te stellen, maar ook het niveau van de groep als geheel. U kunt dan het beste nog een kolom aan de tabel van uw keuze toevoegen met als titel 'Aantal leerlingen en percentage'. Bij elk niveau noteert u het aantal leerlingen evenals het percentage. Als u Tabel 7.3 voor de individuele kinderen hebt gebruikt en het aantal en percentage van de kinderen bij elk niveau hebt ingevuld, dan kunt u de percentages van de normgroep (derde kolom) vergelijken met de percentages van uw eigen groep (vierde kolom). Als bijvoorbeeld blijkt dat 20 procent van de kinderen van uw groep in niveau 1 terecht komt en 20 procent in niveau 2, dan is er iets aan de hand met de ontwikkeling van het fonemisch bewustzijn van de kinderen en waarschijnlijk ook met het onderwijs in dat bewustzijn aan deze kinderen. U moet dan meer tijd besteden aan de ontwikkeling van fonemische analyse door de kinderen vaker te attenderen op de begin- en eindklanken van woorden. Waarschijnlijk moet u ook meer instructie, oefening en herhaling geven in het onderscheiden van de begin- en eindklanken van woorden in combinatie met letters. Uiteindelijk kunt u voor uzelf en in overleg met uw collega's en interne begeleider het beste nagaan hoe u het onderwijs in fonemische analyse kunt verbeteren. Er zijn momenteel verschillende (computer)

programma's op de markt die u hierbij kunnen helpen. Voor meer informatie verwijzen we u naar paragraaf 7.5. Bij toepassing van de normtabellen dient u rekening te houden met de grootte van de fout die u gemiddeld bij een meting met welke toets dan ook kunt verwachten (de standaardmeetfout). Als u deze standaardmeetfout meeneemt, voorkomt u dat u te veel betekenis hecht aan kleine verschillen tussen de scores van individuele kinderen. De standaardmeetfout van de Analysetoets bedraagt in oktober en mei van groep 2 respectievelijk 2.03 en 1.42.

Een voorbeeld: een kind uit uw groep behaalt in oktober een score van 26 op de Analysetoets.

U houdt er rekening mee dat in deze score mogelijk een meetfout ligt besloten. Deze fout bedraagt 2.03. Uitgaande van deze fout kunt u een schatting maken van de echte score, dat wil zeggen van de score die het kind behaald zou hebben als de toets volledig betrouwbaar was. Met een kans van twee op drie kunt u aannemen dat de echte score van het kind zal liggen tussen $26 - 2.03$ en $26 + 2.03$ ofwel tussen 24 en 28 (afgerond). Bij toepassing van de nieuwe Cito-schaal in Tabel 7.2 betekent dit dat het mogelijk is dat de prestatie van het kind niet tot niveau IV behoort, maar tot niveau III.

Hieronder vindt u de normtabellen voor de Analysetoets in oktober en mei volgens de drie besproken schalen. De normtabellen zijn gebaseerd op toetsafnames bij 535 kinderen in oktober van groep 2 en 362 kinderen in mei van groep 2.

Tabel 7.1 Normen Analysetoets voor oktober groep 2 volgens de oude Cito-schaal. N=535

Niveau	Score in aantal goed	Grootte van de groep
A	32	25%
B	29-31	25%
C	24-28	25%
D	17-23	15%
E	0-16	10%

Tabel 7.2 Normen Analysetoets voor oktober groep 2 volgens de nieuwe Cito-schaal. N=535

Niveau	Score in aantal goed	Grootte van de groep
I	32	20%
II	31	20%
III	28-30	20%
IV	22-27	20%
V	0-21	20%

Tabel 7.3 Normen Analysetoets voor oktober groep 2 volgens de zeven puntsschaal. N=535

Niveau	Score in aantal goed	Grootte van de groep
1	0-16	11%
2	17-23	12%
3	24-27	17%
4	28-30	20%
5	31	17%
6	32	12%
7	32	11%

Tabel 7.4 Normen Analysetoets voor mei groep 2 volgens de oude Cito-schaal. N=362

Niveau	Score in aantal goed	Grootte van de groep
A	32	25%
B	32	25%
C	29-31	25%
D	23-28	25%
E	0-22	25%

Tabel 7.5 Normen Analysetoets voor mei groep 2 volgens de nieuwe Cito-schaal. N=362

Niveau	Score in aantal goed	Grootte van de groep
I	32	20%
II	32	20%
III	31	20%
IV	28-30	20%
V	0-27	20%

Tabel 7.6 Normen Analysetoets voor mei groep 2 volgens de zeven puntsschaal. N=362

Niveau	Score in aantal goed	Grootte van de groep
1	0-23	11%
2	24-28	12%
3	29-30	17%
4	31	20%
5	32	17%
6	32	12%
7	32	11%

Uit Tabel 7.4 tot en met 7.6 blijkt dat de Analysetoets in mei erg gemakkelijk is. In totaal behaalt 40% van de kinderen de maximale score van 32. Dat is reden dat er in de tabellen geen verschil bestaat tussen de hogere niveaus.

7.5 Praktische betekenis

Zoals eerder vermeld meet de Analysetoets in hoeverre kinderen van groep 2 in staat zijn om de begin- en eindklank van een woord te onderscheiden en herkennen. Dit bewustzijn van afzonderlijke klanken in woorden is in vergelijking met het herkennen van rijmwoorden een flinke stap vooruit in de ontwikkeling van het fonologisch bewustzijn. Terwijl eerst alleen klankgroepen konden worden onderscheiden, ontwikkelt het fonologisch bewustzijn zich nu in de richting van afzonderlijke klanken. Daarmee ontstaat de mogelijkheid om klanken aan letters te koppelen. Uit onderzoek is bekend dat kinderen in de loop van groep 2 steeds meer letters kunnen benoemen; aan het eind van groep 2 kennen ze gemiddeld al veertien letters. Terwijl klanken op zichzelf vluchtig zijn, bieden letters juist houvast aan de klanken en vergroten ze de kans op het ontdekken van functionele letterkennis, het idee dat letters voor klanken staan die kunnen worden samengevoegd tot een woord.

Het behoeft nauwelijks betoog dat het kunnen onderscheiden en herkennen van afzonderlijke klanken in woorden een belangrijke fase in de ontwikkeling van het fonologisch bewustzijn en de opmaat voor het leren lezen is. Het decoderen of anders gezegd de elementaire leeshandeling kan alleen goed worden uitgevoerd als de kinderen van groep 3 de klankzuivere woorden (structureerwoorden) in afzonderlijke klanken uiteen kunnen leggen of analyseren. Naast benoemsnelijkheid vormt fonemische analyse (of auditieve analyse) de basis voor het leren lezen in de eerste vier of vijf maanden van groep 3 (zie paragraaf 2.1.6 van Hoofdstuk 2). Door de Analysetoets in oktober van groep 2 af te nemen krijgt de leerkracht een duidelijk beeld van de bekwaamheid van de kinderen om de begin- en eindklanken in woorden te onderscheiden en herkennen. Hij of zij ziet dan ook welke kinderen in oktober zwak in fonemische analyse zijn. Het is zijn of haar taak om te voorkomen dat deze zwakte in de loop van groep 2 uitmondt in een achterstand, die moeilijk is in te halen. Daarom is het verstandig als de leerkracht in de volgende maanden gericht aandacht besteedt aan het onderscheiden en herkennen van de begin- en eindklanken van woorden, liefst in combinatie met letters. Dit kan in betekenisvolle contexten zoals tijdens het voorlezen van verhalen, het gebruik van de letter- of ABC-muur, het opschrijven van de namen van kinderen of van woorden, het spelen met een computer en dergelijke. Uit onderzoek is bekend dat kinderen die in het begin van groep 2 zwak zijn in fonemische analyse met succes geholpen kunnen worden. Voorwaarde is wel dat er gedurende een vrij lange tijd gericht en intensief aandacht aan deze vaardigheid wordt besteed. Om het effect van deze activiteiten vast te stellen is het verstandig als de leerkracht van groep 2 in mei de Analysetoets opnieuw afneemt, vooral bij die kinderen die in oktober zwak scoorden op deze toets. Door de scores van de kinderen van oktober en mei met elkaar te vergelijken, kan hij of zij vaststellen of zijn of haar inspanningen en die van de kinderen effect hebben gehad. Bovendien kan de leerkracht nagaan welke kinderen nog speciale aandacht in groep 3 nodig hebben wat betreft het analyseren van woorden in afzonderlijke klanken. Het spreekt voor zich dat de leerkracht van groep 2 de uitslagen op de Analysetoets in oktober en mei samen met de leerkracht van groep 3 bespreekt. Kinderen die veel problemen met fonemische analyse (en synthese) hebben, komen in aanmerking voor preventieve logopedie.

Raadpleeg voor meer informatie het *Protocol Leesproblemen en Dyslexie* (Wentink & Verhoeven, 2003), het boek *Werken aan taalbewustzijn. Prototype voor het stimuleren van fonologisch bewustzijn in betekenisvolle contexten* (Van Kleef & Tomesen, 2002) van het Expertisecentrum Nederlands en het boek *Fonemisch bewustzijn. Werkmap voor leerkrachten van groep 1 en 2 van de basisschool* (Förrer, Huijbregts & Wiltink, 2008).